

LUNDS
UNIVERSITET

Syskonvåld - en gömd utsatthet

ANNA RYPI

SOCIALHÖGSKOLAN, LUNDS UNIVERSITET

Syskonvåld

Ett ouppmärksammat våld i nära relation

- Syskonvåld – enligt tidigare forskning och utifrån vår empiriska data
- Syskonvåld från de utsattas perspektiv (främst retrospektiva intervjuer)
- Syskonvåld från professionellas perspektiv (skolkuratorers, psykoterapeuters, familjebehandlares)

- **Föräldrabalken** kapitel 6, § 1:
”Barn har rätt till trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (Lag 1983:47).”

Barnkonventionen

- Alla barn har samma rättigheter
- Barnets bästa ska alltid komma först
- Varje barn har rätt att överleva och utvecklas

Barnperspektiv – MEN missar syskonets utsatthet (och våldsamhet)

- Våld mot barn – fokus på föräldrar/vårdnadshavare
- Syskonrelationen setts som skyddsfaktor (istället för riskfaktor)
- Utbredd, normaliserande diskurs kring syskonbråk
- Positiv del av barns utveckling – lära sig konflikthantering v
- Våldet tolkas som syskonbråk och passerar obemärkt
- En form av relationsvåld... som inte definieras som sådant
- Inget samtal om syskonvåld på samhällsnivå

Tidigare forskning

- Internationellt:

Första studierna

Vernon Wiehe: "Sibling abuse – hidden psychological, emotional and sexual trauma" (1990)

"Behind closed doors: Violence in the American family" (Straus, Gelles och Steinmetz, 1980)

Senare år kommit mkt forskning främst kvantitativt inriktad, inom psykologi

- I Sverige finns mkt lite forskning (i några studier inkl där huvudfokus varit på annat slags våld) **MEN...**
- **SUSA-studien** "Allt vad I gören" av Åke Edfeldt (1985)
- "vanligare än alla andra slag av våld inom en familj" (Edfeldt, 1985, s. 145)
- "i hög grad borde tilldra sig samhällets uppmärksamhet" (s. 144).
- "slagna 'sönder och samman'" (s. 145)
- "kulturell tolerans" (s. 153)

Syskonvåld – ”Det allra vanligaste familjevåldet” dock oklara definitioner och siffror

- Internationella kvantitativa studier visat på fr 40-50 % av barn och unga med erfarenhet av syskonvåld.
- Dock oklar gränsdragning gmot syskonbråk, därför osäkra siffror
- Ett exempel på en snävare, tydligare definition (dock även inkluderar vissa oklarheter).

Caffaro och Conn-Caffaros (2005: 609):

- ”...ett *upprepat mönster* av aggression *riktad mot ett syskon* med avsikt att orsaka skada och motiverad av ett inre känslomässigt behov av makt och kontroll”

Material och frågeställningar– Studie finansierad av Brottsoffermyndigheten

- Samtalsintervjuer med 25 personer som utsatts för syskonvåld, 20 professionellt verksamma (familjebehandlare, skolkuratorer och psykoterapeuter) och 15 vårdnadshavare.
- De utsatta är mellan 25-77 år, från hela landet, en man och övriga kv
- Hur beskriver, förklarar och tolkar intervjupersonerna sina upplevelser?
- Vilka begrepp använder de för att beskriva och förklara sina upplevelser och erfarenheter?
- Hur förhåller de sig till sin utsatthet och hur framställer de sig själva och syskonet?
- Hur skildras de våldsamma situationerna och relationerna?
- Hur beskriver de andra närståendes reaktioner? Hur har vuxna i närmiljön agerat?
- Hur relateras deras berättelser till allmänna uppfattningar och förväntningar om å ena sidan familj, å andra sidan våld?

Skildringar av syskonvåld

Intervjuer med utsatta

Fysiskt, psykiskt, materiellt (och i några fall sexuellt) våld

- Tidigt i barndomen
- Mkt negativa konsekvenser på kort och lång sikt
- Annan problematik (multiutsatthet) – ofta, inte alltid

”Han kunde spotta mig i ansiktet... Det gjorde han nästan varje dag. Han drog mig i håret så att stora tussar kom bort... Han har sparkat mig i magen...”

”Tänk om han blir jättearg och tar en kniv? [...] Jag var ju jätterädd för honom. Det var ju inte bara att han fick sina utbrott och slog till mig och så gjorde det ont utan det kändes som om han på riktigt kunde liksom... ..göra nåt hemskt.”

”Och sen var det sånt besinningslöst våld, han slog mig med en sten...”

”Fysiskt och psykiskt våld och kränkningar, han hade massa med öknamn och så för mig på olika sätt, det var allt från hur jag såg ut till hur jag lät...”

”...det var inte nåt extremt våld, jag kan inte minnas att jag blödde nån gång eller bröt nånting och sådär [...] men det var det ändå en terrorkänsla, jag var aldrig trygg.”

Våldets uttryck

- **Systematiskt våld**, med fasta offer- och förövarpositioner, som sker i vardagen, under lång tid.
- Vanligt att det fysiska våldet övergått till psykiskt våld
- Latent våld – ständigt hot om våld

Våldets uttryck – gräns bråk/våld

”[X] slog, sparkade, tog stryptag i liksom- i avsikt *att* skada. [...] Att *begränsa* på ett sätt som- som inte egentligen handlade om bråket i sig [...] utan som handlade om nånting liksom större och annat. [...] Om två syskon bråkar om en fotboll [...] så liksom, när den ena får fotbollen så springer den vidare [...] och den andra är kanske lite ledsen och slagen och har ett skrubbsår och lite så, men bråket är över [...] för att den ena har fotbollen. [...] Medans för oss [...] om vi bråkat om en fotboll [...] så kanske hon *fortsatt* [...] att slå [...] även [...] om hon hade fått bollen.”

Våldets konsekvenser

- *Direkta fysiska och psykiska konsekvenser som barn* – koncentrationsproblem, sömnsvårigheter, ibland överdriven fokus på prestation, mobbning i skolan, extrem ensamhet – men hade också överlevnadsstrategier!
- *Som vuxna – långsiktiga psykologiska konsekvenser* (likt i andra former av våld i nära relation)
 - PTSD, somatiska uttryck, missbruk, stora tillits- och relationssvårigheter etc.

Våldets konsekvenser

”Jag har ju lärt mig att hålla käften rent ut sagt, om mina egna behov, och det här har ju följt mig i princip alla mina relationer med män att [...] mina känslor, det jag tycker och tänker, det är inte viktigt. [...] Om hon [mamman] då visar att ’jamen det är okej att göra din syster illa’ hur ska jag då själv kunna, när jag blev vuxen [säga] att ’du får inte göra mig illa’ [...] jag har inte lärt mig det.”

Normalisering – avsaknad av begrepp

- Försök till att uppmärksamma sin utsatthet, ingen bekräftelse ("ingen sa att det var fel")
- Idag har de begreppen: en gräns de ser *idag, då* var våldet normaliserat
- Barnets verklighet skymms av vuxenvärldens tolkningar (tolkas som "normal syskonrivalitet")
- Om begreppet "syskonbråk" används för att förstå det våld de intervjuade utsatts för innebär det att deras erfarenheter placeras inom vad som är *det förväntade, det normala*
- Våld som inleds i unga år, särskilt problematiskt

- Svårighet – men samtidigt väsentligt – att etablera syskonvåld som socialt problem.
- Synliggöra en våldsproblematik som utgör en specifik och viktig aspekt av våld i nära relationer.

- ”Jag brukar låsa in henne i ett skåp, knuffa in henne i väggen och kalla henne för idiot.”
- **Moraliska antaganden**
- Syskonskapet, våldets ”skyddade” karaktär
 - ”Is there any reason to think that being beaten up by the person you live with – your brother – is less traumatizing than the person you live with – your husband? (John Caffaro, “Sibling abuse trauma”, 2014, s. ix)”

Photo by Eric Ward on Unsplash

Professionella perspektiv på syskonvåld (definiera gränsen gentemot syskonbråk)

Intervjuer enskilt och i grupp med familjebehandlare, skolkuratorer och psykoterapeuter – yrkesgrupper som kan möta (utsatta för) syskonvåld

Avsaknaden av erkända kriterier för att skilja åldersrelevant syskonaggression från direkta fysiska övergrepp har lett till problem för praktiker, forskare och organisationer i identifikationen av (utsatta för) syskonvåld (J. Caffaro 2020).

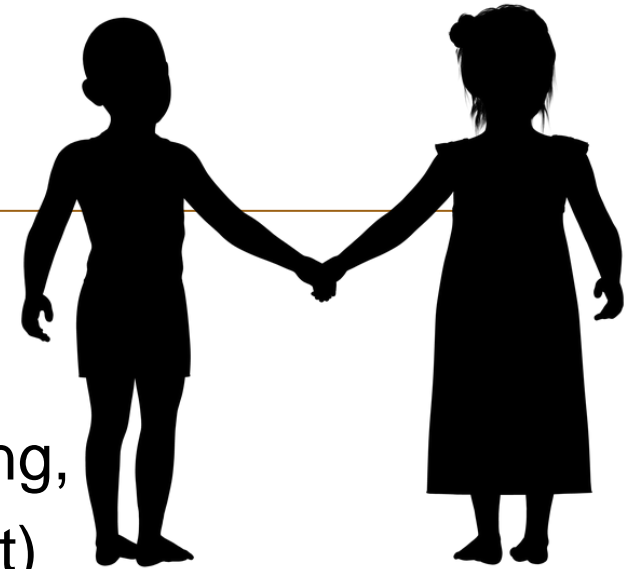
Forskning om professionellas kunskap om syskonvåld

- Internationella forskare menar att den överdrivna normaliseringen av syskonbråk i samhället har lett till att man inte heller uppmärksammar syskonvåldet professionellt. (Det saknas utbildningar, kunskap etc.)
- Det finns idag inte mycket forskning om yrkesutövares erfarenheter från psykosocial sektor gällande syskonvåld, och behovet av fler studier betonas av forskare.

1. Syskonens ”speciella hatkärlek”

- Hänvisning till normaliseringsdiskurs som problematisk
- Å ena sidan anses positivt om syskon lär sig konfliktlösning,
- å andra sidan sågs en risk att förminska våldet (dubbelhet)

Familjebehandlare A: Så fort det är syskon så tänker man ”ja, men det finns ändå- det är lite hatkärlek, det är så det ska vara mellan syskonen. Det är ingen fara” (**Familjebehandlare C:** Ja.)

Familjebehandlare B: Ja. ”En dag tycker de om varandra” (---) och en dag så slår man på varandra, ”jaja, det går över”. Så man tar det kanske inte så allvarligt.

2. Frågan om barns ålder & ansvar (som utövare)

Varierande synsätt angående var gränsen går för barns ålder och graden av ansvar – *Närvaron av ett offer, frånvaron av en förövare...*

Familjebehandlare A: Men det är ju det här när *ett barn* utövar nån form av psykisk eller fysisk våld, då är det inte riktigt detsamma. (---) Då- då pratar man inte om det som ett fulländat våld.

Moderator: Just det...

Familjebehandlare A: För barn- barn kan inte mäta och bedöma och känna på samma sätt som en vuxen (---) ...så vet man nästan att, ja, men det är inte så att det här barnet vill utöva liksom eller skada. De ser och förstår inte.

3. Avsaknaden av benämning

Bidrar till osynliggörande av syskonvåldet

Familjebehandlare:...jag har ju jobbat med- inom socialt arbete sen tretton, fjorton år nånting, men jag har inte stött på [syskonvåld] speciellt ofta alltså, om inte *nån* gång. Men jag tror också det kan bero på att (---)

...det kan vara, du vet det här man säger att man ska fråga. Man kan fråga ungdomar "har du tänkt på att ta livet av dig?" eller man kan fråga "Har du tagit droger" eller man kan fråga "Har du begått kriminalitet?" Men det- jag tror *inte* det är *nån* gång vi har pratat om att ska man fråga (---) "slåss ni i syskonskaran"? Eller "får du stryk av dina syskon?"

4. Familje- och föräldraproblem (multiutsatthet, frånvaro av gränser...)

I intervjuerna beskrivs t ex:

- behovet av föräldrar sätter stopp när bråket "går för långt"
- behovet av att barn lär sig uttrycka sin vilja istället för att slåss

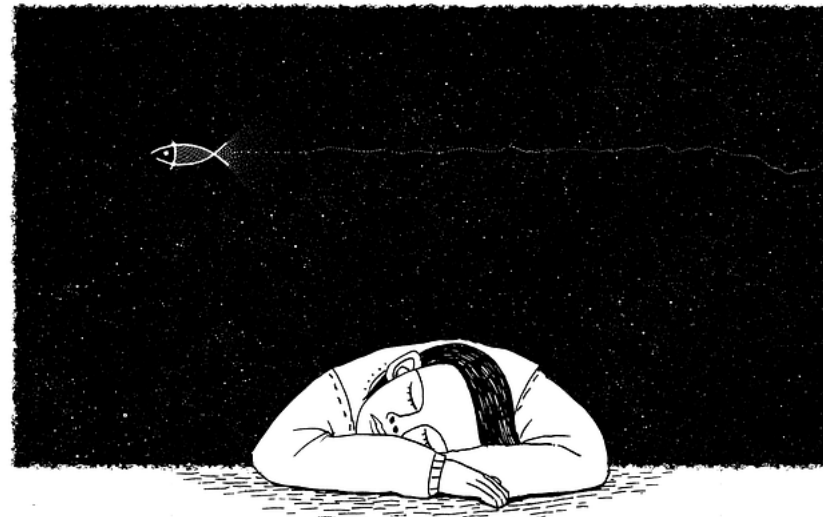
Dock...

- ofta frånvaron av (emotionellt, fysiskt, mentalt) närvarande vuxna skapar förutsättningar för syskonvåld
- ofta multiutsatthet (missbruk, familjevåld...) MEN kan även vara upptagna föräldrar som inte ser vad som sker (möjligen pga normalisering)

5. Konsekvenser för offret

Intervjuare: Men vad skulle *du* säga går gränsen när det blir våld? Jag vet att det är svårt att-

Psykiaterapeut: Det är ju jättesvårt att säga. (---) ... i mån konsekvenser om hur det har påverkat en. Hur det har liksom lärt- i form kanske både psykiatriska symptom men också såhär hindra en själv eller (). "Vad har det liksom gjort med mig?"

6. Maktfaktor (ojämlikhet mellan syskonen)

Intervjuare: Ja men kan syskonvåld va ömsesidigt eller är- eller tänker ni att det är liksom en som gör [något] mot en annan och inte- så –

Familjebehandlare A: Jag tänker det finns alltid en svagare part (---)

Så kan jag se att där finns ett syskon som är svagare, och det är det syskonet som får utstå rätt mycket mer, både verbalt och fysiskt. Så att-

Ibland inkluderas ömsesidighet (där båda utövar) i syskonvåld inom forskning – men i våra intervjuer framstår det som ensidigt (där en part är ett tydligt offer)

Sammanfattningsvis

Professionella perspektiv på syskonvåld

Deltagarna i fokusgrupper/intervjuer beskriver att syskonvåld inte fått tillräcklig uppmärksamhet.

Deltagarna uttryckte sig öppet även kring "missar" i arbetet (att inte ha uppmärksammat syskonvåld)

Uttrycktes å ena sidan **tydliga** gränser gentemot syskonbråk relaterat till de teman som här lyfts – Men å andra sidan **komplexitet**, t ex i diskussion om barns ålder & ansvar väcks frågan: *är det våld om det inte finns någon förövare?*

Förebygga och arbeta med syskonvåld

- Syftet med vår nuvarande studie är att få ökad kännedom om socialsekreterares och familjebehandlares perspektiv på, och kunskapsbehov relaterat till, syskonvåld.
- Ett delsyfte är även att utveckla tillvägagångssätt för att arbeta förebyggande och stödjande gentemot familjer där barn utsätts för våld av (samt utövar våld mot) sitt/sina syskon.

Metodologisk inramning - Forskningscirklar

- Vi har valt *forskningscirkel* som metod eftersom forskare och praktiker då gemensamt kan utveckla kunskap om hur vi förebygger och arbetar med syskonvåld mer effektivt.
- *Vi behöver en fördjupad inblick i hur man kan definiera – förstå, benämna och kategorisera syskonvåld i praktiken*
- Vi behöver få veta mer om hur socialsekreterares och familjebehandlares (samt andra prof grupper) *riskbedömningar*, samt utövande av *stöd* kan se ut i förhållande till familjer med barn som utövar/blir utsatta för syskonvåld

Om ni vill ta del av vårt forskningsresultat vill jag tipsa om följande bok och artiklar:

Alm Burcar, Veronika (2021) Skildringar av syskonvåld. Malmö: Bokbox förlag.

Rypi, Anna (2023) Ambiguous but Crucial Boundaries - Professionals Differentiating Sibling Abuse from Sibling Quarrels. *Sociological Focus*, 56(2): 209-225..

Rypi, Anna; Burcar Alm, Veronika (2024). Sibling Latent Violence, *International Review of Victimology*. 30(2): 321-335

Kontakt: Anna.Rypi@soch.lu.se

LUNDS
UNIVERSITET